

## SCHAVEN EN SCHUREN AAN GEZAMENLIJKE DOELEN

### Quickscan stand van zaken kanteling van individuele zorg naar algemene voorziening in Overijssel

De verschuiving van duurdere (individuele) zorg naar collectieve, algemene voorzieningen komt in Overijssel moeizaam op gang. Veel gemeenten schuiven de 'transformatie' als gevolg op de Decentralisaties (noodgedwongen) nog voor zich uit. Het blijkt voor gemeenten, zorgpartijen en lokale bewonersinitiatieven lastig om verbinding met elkaar te vinden. Bewustwording van het belang van samenwerking en inzicht in successen op langere termijn zullen het komende jaar voor nieuwe initiatieven zorgen. Daar waar organisaties elkaar wel vinden, ontstaat ondernemerschap en een sterke diversiteit aan initiatieven.

In dit document wordt inzicht gegeven in de stand van zaken rond de kanteling in Overijssel. Hiervoor zijn twaalf gemeenten, zorg- en/of welzijnsinstellingen bevroegd. Het doel van deze quickscan is om een momentopname te geven van de genoemde kanteling en het over en weer uitwisselen van ervaringen te versterken.

#### Stand van zaken Overijssel

De landelijke uitgangspunten zijn (in meer of mindere mate) helder. De vraag is hoe hier lokaal mee omgegaan wordt. Welke ontwikkelingen zijn er zichtbaar? Wordt er al ingespeeld op meer algemene voorzieningen? Welke struikelblokken worden ervaren?

#### Eilandjesmentaliteit?

Alle gesproken personen geven aan de theorie van meer inzet van collectieve/algemene voorzieningen en minder van individuele maat-werkvoorzieningen in principe te onderschrijven. Wel worden er ook flink wat vragen en kritische kanttekening gesteld, zoals:

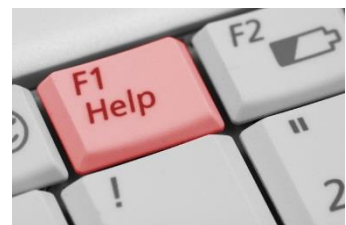
- Wat versta je onder algemene voorzieningen? In de praktijk blijkt iedereen toch een eigen beeld hiervan te hebben. Dus er blijkt veel doorpraten nodig!
- Hoe ga je om met de kosten? Wat als men de algemene voorzieningen niet zelf kan betalen? Dan zou het meer een kwestie van armoedebeleid zijn?
- Is het beleid ook praktisch uitvoerbaar? Kan de overheid algemene voorzieningen uit de grond stampen?

Ondanks dat de decentralisaties de grootste stelstelwijziging van de afgelopen decennia inluidt is er nog weinig zichtbare samenwerking binnen dit stelsel. Veel gemeenten geven aan vrij goed op het netvlies te hebben welke kant het op gaat met de voorzieningen, maar dat ze dit eerst zelf goed op papier willen hebben. Zorg- en welzijnsorganisaties zijn enerzijds druk met het doorvoeren van reorganisaties en anderzijds aan het afwachten welke besluiten er genomen worden. Het alvast gaan ontwikkelen van voorzieningen is in dat licht niet verstandig. Initiatieven van bewoners worden door professionals wèl belangrijk gevonden, maar niemand geeft aan deze ook echt te kennen. Dit is verwonderlijk, omdat de achtergrond van de decentralisaties vooral ook zit in 'méér burger, minder overheid'. Is hieruit te concluderen dat de bewoners niet willen? De ervaringen van Stimuland met bewonersgroepen laten zien dat bewoners juist erg graag een rol willen spelen binnen de Wmo. Het lijkt er dus op dat de samenwerking hierin nog niet gevonden wordt.

Tot nog toe lijkt het er dus op dat er over voorzieningen dus met name 'binnen de eigen gelederen' wordt gesproken. Hierbij wordt de kans gemist om sámen beleid te vormen, bij te schaven en te schuren.



**Kennisbijeenkomst  
'Onderneem het  
zelf met de Wmo  
op 21 oktober 2014  
zie [www.stimuland.nl](http://www.stimuland.nl)**



### **(Nog) weinig voorbeelden**

Zowel gemeenten als zorg-/welzijnsorganisaties geven grotendeels aan dat de complete kanteling op 1 januari 2015 nog lang niet gereed is. De meerderheid geeft aan dat er eerst wordt ingestoken op het voortzetten van de voorheen lopende voorzieningen. Vervolgens zal in de loop van 2015 al dan niet gewerkt worden aan de kanteling van het stelsel. Oftewel: eerst de transitie, dan de transformatie.

Toch is hier wel een verschil in tempo in waar te nemen. Enkele gemeenten proberen aanbieders te stimuleren om tot het ontwikkelen van collectieve voorzieningen te komen door:

- Het organiseren van themabijeenkomsten.
- Via inkoop sturen op vernieuwing:
  - Sturen op resultaat in plaats van personen.
  - Stimuleren van coalities.
  - Stimuleren van nieuwe ideeën.
- Contracten met 'conservatieve partners' niet verlengen.

Hiernaast is er ook hier en daar al voorzichtig gestart met wat nieuwe initiatieven:

- Vervroegde invoering keukentafelgesprekken.
- Vervroegde invoering sociale (wijk)teams.
- Invoering scootmobiel-pool.

Zorg- en welzijnspartijen geven aan al veel langer te werken met vrijwilligers en te sturen op voorliggende voorzieningen. Bijvoorbeeld door:

- Ouderenwerk
- Zorgleerteam (stagiairs die niet-geïndiceerde zorg verzorgen)
- Buurtmarktplaats
- Thuisalarmering
- Klussendienst
- Wijkgericht werken

Thuisbezorgen maaltijden, etc.

Opvallend is de lokale en regionale diversiteit die nu al te zien is in de uitwerking van de decentralisaties. Gemeenten maken elk hun eigen afwegingen, al dan niet in samenspraak met lokale partners of omliggende gemeenten. Het tempo en de focus van verandering verschilt dan ook per gemeente.

### **Wie is aan zet?**

De geïnterviewden verschillen van mening over de vraag wie er nu aan zet is rond dit onderwerp. Vanuit de gemeenten geredeneerd zijn drie modellen te onderscheiden:

- Gemeente is aan zet, stuurt op inhoud en resultaat.
- Gemeente stuurt op financiën; inhoud afhankelijk van vraag en aanbod (aanbieders).
- Gemeente is vooral faciliterend en verbindend: initiatief ligt bij markt (komt in de praktijk niet voor, hoewel één ambtenaar wel aangeeft dit eigenlijk zo te willen).

Zorg- en welzijnspartijen geven aan in eerste instantie te wachten op lijn vanuit de gemeenten (hoewel een enkeling al wel zelf aan het ontwikkelen is geslagen).

Alle geïnterviewden geven aan dat initiatieven vanuit bewoners en -groepen heel welkom zijn, maar in de praktijk nog niet voorkomen. Het is niet op te leggen, maar moet wel gestimuleerd worden. De gesprekken met bewonersgroepen hierover zijn in een tweetal gemeenten al wel gestart.

De theorie van de Kanteling geeft aan dat er wordt geïnvesteerd in meer interactie met de burger en een meer gelijkwaardige verhouding. In het proces van de decentralisaties en de verschuiving van voorzieningen blijkt deze theorie nog lastig in praktijk te brengen. Bij grote veranderingen als de decentralisatie blijkt het in de praktijk 'veiliger' om de regie strak in één hand te nemen.



### **Klassieke voorbeelden of innovatieve experimenten**

Zoals aangegeven zijn er nog niet veel voorbeelden genoemd van de verschuiving van individueel maatwerk naar collectieve of algemene voorzieningen. De voorbeelden (oud en nieuw) die genoemd worden zijn voornamelijk al bekend in de landelijke onderzoeken:

- Was- en strijkservice
- Sociaal wijkteam
- Ouderenadviseur
- Vervoersdienst
- Combineren doelgroepen voor dagbesteding
- Meer werken met vrijwilligers
- Klussendienst
- Scootmobiel- of rolstoelpool

Meer vernieuwend in die zin zijn:

- Overdragen van cliënt-ondersteuning naar de welzijnsstichting.
- Inzetten van een verpleegkundigen-klas voor niet geïndiceerde zorg.

## De theorie

Op 1 januari 2015 wordt de nieuwe Wmo (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) van kracht. Binnen deze wet wordt bepaald dat een groot deel van de overheidstaken op het gebied van zorg overgedragen wordt aan gemeenten. Met deze overheveling gaat ook een bezuiniging gepaard. Een deel van deze bezuiniging proberen gemeenten te bereiken door een 'gekantelde werkwijze'. Dit houdt in dat er gekeken wordt naar welke activiteiten een cliënt nog wel kan uitvoeren en waar

ondersteuning nodig is, in plaats van uit te gaan van een vast gekaderd recht op voorzieningen. Hierdoor blijken soms lichtere vormen van ondersteuning ook te vol-  
doen. Een voorbeeld hiervan is de gewenste verschuiving van individuele voorzieningen naar collectieve of algemene voorzieningen. In onderstaand schema wordt weergegeven welke type voorzieningen worden onderscheiden.

Type voorziening	Omschrijving	Voorbeelden
Algemeen gebruikelijke voorziening	Voorzieningen die niet speciaal bedoeld zijn voor mensen met beperking, tot het normale aanschafingspatroon behoren en te koop zijn in 'gewone' winkels.	Particulier schoonmaakbedrijf, verzorgservice van Albert Heijn, elektrische tandenborstel, webwinkels
Algemene voorziening	Voorzieningen waar iedereen, of een bepaalde groep burgers, gebruik van kan maken, soms met een lichte toets. De toegang tot algemene voorzieningen is laagdrempelig.	Ramenwasservice, klussendienst, boodschappenbus, was- en strijkservice, rolstoelpool, dagrecreatie
Collectieve voorzieningen	Dit zijn Wmo-voorzieningen die individueel worden verstrekt, maar die toch door meerdere personen tegelijk worden gebruikt	Collectief vraagafhankelijk vervoer, dagbesteding, groepstherapie
Individuele voorzieningen	Wmo-voorzieningen die individueel worden verstrekt en individueel worden gebruikt	Huishoudelijke hulp, woningaanpassing, tillift, aangepaste rolstoel

## En nu?

Alle geïnterviewden geven aan dat de decentralisaties en de verschuivingen richting collectieve voorzieningen een proces van meerdere jaren is. Het zijn kleine stapjes op een lange weg. Omdat er verschillen tussen gemeenten onderling en tussen gemeenten en maatschappelijke organisaties te zien zijn is het waardevol om ervaringen uit te wisselen. We moeten immers allemaal

het wiel opnieuw uitvinden. In dat kader vindt op **dinsdagavond 21 oktober** een kennisbijeenkomst plaats met als titel **Onderneem het zelf met de Wmo**. Hier wordt aan de hand van aansprekende voorbeelden uitgewerkt wat er nodig is om een verschuiving waar te maken. Voor meer informatie kijkt u op [www.stimuland.nl](http://www.stimuland.nl).

## Voor meer informatie en concrete ondersteuning

Stimuland biedt concrete ondersteuning op het gebied van de kanteling:

- Wijk-/dorpsanalyse: welke kansen voor de kanteling zijn er op lokaal niveau? Welke partijen (professioneel, maar vooral ook vrijwillig) zijn hierbij mogelijke kartrekkers?
- Waardewijzer Wmo: enthousiasmerende methodiek om samen met verschillende partners concrete afspraken te maken over te ontwikkelen kansen of producten.
- Coaching van gebiedsteams/-regisseurs: Hoe betrek je bewoners? Wie heb ik nodig? Waar begin ik?
- Onafhankelijk gespreksleider/sparringspartner: een frisse blik van buiten, kennis van voorbeelden van elders, gevoel voor de lokale situatie.

Mocht u meer informatie willen dan kunt u contact opnemen met: Renske de Man, [rdeman@stimuland.nl](mailto:rdeman@stimuland.nl), (06) 8352 2021.

## Bronnen

VNG: Het arrangement in de Wmo

VNG: Modelverordening

Gesprekken met twaalf gemeenten, zorg-/welzijnsinstellingen